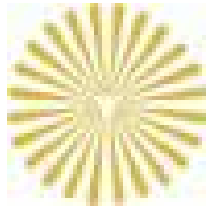

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه ساه نور

دانشکده علوم اجتماعي و اقتصاد

مرکز - تهران

گروه جغرافيا

پايان نامه: براي دريافت درجه کارشناسي ارشد در رشته جغرافيا و برنامه ريزي شهري

عنوان پايان نامه:

نقش آفريني فعاليت هاي گردشگري بر نظام کاربري اراضي شهري

مطالعه موردی شهر همدان

استاد راهنما:

دکتر مصطفي طالشي

استاد مشاور:

دکتر اسماعيل علي اکبري

نگارش:

مريم پور رسول درزي

شهریور 1388

تقدیم بہ:

خانوادہ

ہمسر

و

پسر عزیزم اردشیر

پیشگفتار

در چند دهه اخیر، بدلیل گسترش صنعت گردشگری در نواحی شهری بسیاری از نواحی شهری دچار تحولات اساسی، در شالوده های اقتصادی، محیطی و فرهنگی خود شده اند. این تحولات به موازات پیامدهایی فضاهاى زندگى شهری را با چالشهای جدیدی روبرو ساخته است.

بدین منظور پژوهش حاضر اثرات اقتصادی و محیطی گردشگری شهر همدان از دیدگاه گردشگران و مردم شهر همدان بعنوان جامعه میزبان، مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و در پی آن است تا مشخص کند گردشگری چه تاثیری بر نظام کاربری اراضی شهر همدان داشته است.

پژوهش حاضر در 5 فصل تهیه و تنظیم گشته است. در فصل اول طرح تحقیق و مساله، فصل دوم مبانی نظری مفاهیم و اصطلاحات، فصل سوم ویژگیهای اکولوژیکی، اجتماعی، و اقتصادی منطقه مورد مطالعه، فصل چهارم و پنجم تحقیق با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و روشهای آماری به تبیین و تجزیه و تحلیل اطلاعات و یافته های میدانی و آزمون فرضیه های تحقیق پرداخته شده است.

لازم به ذکر است که کمی و کاستی های موجود در پژوهش اخیر، معطوف به فقدان اطلاعات جامع و همچنین ناکافی بودن تجارب اینجانب می باشد که از این جهت از استاد توانا جناب آقای دکتر طالشی که راهنمای اینجانب در رفع نقایص بودند، تشکر و قدردانی می نمایم. همچنین از استاد گرامی جناب آقای دکتر اسماعیل علی اکبری که در امر تدوین پایان نامه به عنوان استاد مشاور دلسوزانه بنده را یاری فرمودند تشکر می نمایم.

برخود لازم می دانم صمیمانه از تمامی اساتید گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از مردم عزیز شهر همدان که اینجانب را در کسب اطلاعات در محل یاری نمودند و همه عزیزانی که در امر تهیه پایان نامه بنده را یاری فرمودند و نامی از آنها ذکر نشده سپاسگزارم.

مریم پور رسول درزی

دانشگاه پیام نور 1388

چکیده

امروزه با افزایش امکانات زندگی مثل وسایل حمل و نقل زمینی، هوایی، دریایی و افزایش اوقات فراغت درآمد و طول عمر مردم، افراد بیش از هر زمان دیگری به گردش و مسافرت می پردازند؛ به ویژه ساکنان نقاط شهری، بدلیل آلودگی شهرها و مشکلات ناشی از زندگی ماشینی بیشتر به طبیعت و نقاط آرام در نواحی اطراف شهر علاقمند هستند. در نتیجه، امروزه توسعه گردشگری اثرات مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی و محیطی بر جای گذاشته است. از جمله اثرات مثبت اقتصادی گردشگری در نواحی شهر می توان به ایجاد تنوع بخشی به فعالیتهای اقتصاد شهری اشاره کرد (خانیا، 1384، 21). گرچه بطور کلی اثرات مثبت اقتصادی گردشگری مورد تأثیر است ولی بسیاری از محققین معتقدند که گردشگری معمولاً هزینه های اقتصادی جامعه میزبان نظیر افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه زندگی، برگشت کم سرمایه، فصلی بودن فرصتهای شغلی و جابجایی در اشتغال افراد بومی را موجب می گردد. (رضوانی، 1374: 18)

معمولاً در مرحله اولیه توسعه گردشگری، فواید اقتصادی بیشتر نمود پیدا می کند ولی توسعه در مقیاس انبوه و کنترل نشده، هزینه های اجتماعی و محیطی نیز جلوه گر می شوند. بر اساس تحقیقات انجام گرفته، توسعه گردشگری ممکن است آثار منفی محسوب شوند. بدین ترتیب همانطور که فوایدی از توسعه گردشگری بر نواحی شهری حاصل می شود توسعه نامناسب آن نیز زیانها و آثار منفی در پی خواهد داشت.

شهر همدان مرکز استان همدان بعنوان یکی از قدیمی ترین شهرهای جهان و دروازه تمدن ایران با دارا بودن جاذبه های طبیعی و تاریخی، از بسیار پیش از این مورد توجه گردشگران داخلی و خارجی بوده است. گسترش جریانهای گردشگری در این شهر توأم با فقدان برنامه ریزی و مدیریت کار آمد اثرات مثبت و منفی اقتصادی و محیطی را در پی داشته است. هم اکنون این شهر با مسائلی نظیر تغییرات شدید کاربری اراضی و پیامدهای اکولوژیکی آن، ساخت و سازهای بی رویه، افزایش قیمت اراضی به صورت کاذب و بورس بازی آن، افزایش نابرابری اقتصادی، اجتماعی در بین ساکنین شهر، آلودگی صوتی، تخریب حریم منابع طبیعی روبرو گردیده است. هدف از انجام این تحقیق بررسی اثرات فعالیتهای گردشگری بر کاربری اراضی شهر همدان می باشد.

با توجه به چنین ملاحظاتی این پایان نامه در پنج فصل تنظیم گردیده که در فصل اول به طرح کلی تحقیق و جامعه آماری مورد مطالعه اشاره می کند. در فصل دوم به مبنای نظری تحقیق در قالب مفاهیم گردشگری و کاربری اراضی، آثار گردشگری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و

کالبدی و عناصر آن و اثر بخشی کاربری های شهر بر فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی مورد بررسی قرار گرفت. در فصل سوم تحقیق، به منطقه مورد مطالعه یعنی شهر همدان پرداخته شد، بدین منظور سعی گردید به موضوعاتی چون جغرافیای طبیعی منطقه مانند: موقعیت جغرافیایی، وضعیت زمین شناسی، وضعیت اقلیمی، منابع آب و پوشش گیاهی، سپس به جغرافیای انسانی منطقه در قالب تعداد جمعیت، ساختار سنی و جنسی، مهاجرت، وضعیت سواد و همچنین وضعیت اقتصادی و در آخر جاذبه ها و امکانات گردشگری شهر همدان پرداخته شود. در فصل چهارم و پنجم تحقیق با استفاده از نرم افزارهای آماری SPSS و روش های آماری به تبیین، تجزیه و تحلیل اطلاعات و یافته های میدانی و آزمون فرضیه های تحقیق پرداخته می شود و بر اساس نتایج به دست آمده راهکارهای پیشنهادی بیان می شود.

نتایج تحقیق نشان می دهد که از دیدگاه گردشگران و مردم شهر، گردشگری اثرات اقتصادی مثبتی نظیر افزایش فرصت های شغلی و درآمد، گسترش تأمین خدمات زیر بنایی، افزایش و تنوع بخشی به فعالیت های اقتصاد شهری و هدفمند شدن تغییر کاربریها در داخل شهر و نیز اثرات منفی نظیر افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش آلودگی اکولوژیکی و دست اندازی به حریم منابع طبیعی اطراف شهر را موجب شده است.

واژه های کلیدی: شهر همدان، گردشگری، کاربری اراضی، عناصرخاطره ساز جمعی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
د	پیشگفتار
هـ	چکیده
	فصل اول: کلیات تحقیق
2	مقدمه
3	1-1- بیان مسأله
5	1-2- فرضیات تحقیق
6	1-3- روش تحقیق
6	تحقیقی پیمایشی مقطعی
6	انواع روش پیمایشی
7	روش استنباطی
7	پایایی
8	روایی
9	نمونه گیری
13	اندازه گیریهای آمارگیری
14	ابزار اندازه گیری در تحقیق
15	مقیاسهای اندازه گیری متغیرها
17	روش نمونه گیری از گردشگران
21	نمونه گیری از شهروندان شهر همدان
24	1-4- ضرورت تحقیق
25	1-5- اهداف تحقیق
26	1-6- قلمرو پژوهش
27	1-7- مشکلات تحقیق
28	1-8- واژگان کلیدی
31	جمع بندی و نتیجه گیری
	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق
33	مقدمه
35	2-1- مفاهیم بنیادی گردشگری
35	2-1-1- مفهوم گردشگری و گردشگر
36	2-1-2- گردشگری در قرآن
37	2-1-3- نظریه های مرتبط با صنعت گردشگری

صفحه	عنوان
39	2-2- ارتباط مفهومی میان علوم جغرافیایی و گردشگری
40	2-3- مروری بر ادبیات موضوعی در صنعت گردشگری
40	2-3-1- گردشگری در دوره قدیم
40	2-3-2- گردشگری در دوره میانی
40	2-3-3- گردشگری در دوره جدید
41	2-4- ویژگی های اساسی فعالیت های گردشگری
42	2-4-1- اهمیت های صنعت گردشگری
44	2-4-2- معایب صنعت گردشگری
46	2-5- شناخت ویژگی های گردشگری در کشور
47	2-5-1- صنعت گردشگری قبل از انقلاب
48	2-5-2- صنعت گردشگری پس از انقلاب
49	2-6- توانمندی های گردشگری در ایران
50	2-6-1- جاذبه های طبیعی ایران
50	2-6-2- جاذبه های ، فرهنگی و هنری و یادمانهای تاریخی
51	2-6-3- جاذبه های مذهبی و مراکز زیارتی
52	2-7- اشکال عمده گردشگری
56	2-8- دلایل عدم توسعه یافتگی صنعت گردشگری
59	2-9- عوامل موثر بر رونق فعالیت های گردشگری
62	2-10- مفاهیم بنیادی کاربری زمین
64	2-11- دیدگاه های اساسی در کاربری زمین
67	2-12-2-12- کاربری اراضی شهری از دیدگاه گردشگری
69	2-13- اثر بخشی کاربری های شهری بر فعالیتهای اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی
71	2-14- چگونگی تکوین و تکامل شهر
73	2-15- سیاست های توسعه ای چند کشور گردشگر پذیر جهان
75	جمع بندی و نتیجه گیری
	فصل سوم: ویژگی های اکولوژی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی استان و شهر همدان
77	مقدمه
78	3-1- شناخت ویژگی های اکولوژی استان همدان
78	- موقعیت جغرافیایی
80	- ناهمواریها
82	- اقلیم

صفحه	عنوان
82	- زمین شناسی و ژئومرفولوژی
83	- منابع آب
85	- پوشش گیاهی
87	3-2-3- ویژگی های اکولوژی شهر و ناحیه شهری
87	3-2-1- موقعیت جغرافیایی
88	3-2-2- ناهمواریها
88	3-2-3- زمین شناس
88	3-2-4- اقلیم
95	3-2-5- منابع آب
95	3-2-6- پوشش گیاهی
97	جمع بندی
98	3-3- ویژگی های اجتماعی و اقتصادی شهر و ناحیه شهری
98	3-3-1- شناخت ویژگی های تاریخی - فرهنگی
102	3-3-2- بررسی جمعیت پذیری شهر و ناحیه شهری
115	3-4- ویژگی های اقتصادی
120	5-3- ویژگی های کالبدی
129	جمع بندی و نتیجه گیری
فصل چهارم : اثرات فعالیت های گردشگری بر نظام کاربری اراضی شهری	
131	مقدمه
132	4-1- ارزیابی و نظر سنجی از گردشگران در خصوص امکانات محدودیت ها و ظرفیت های گردشگری در همدان
132	4-1-1- بررسی وضعیت اجتماعی - اقتصادی گردشگران
132	- وضعیت سنی گردشگران
134	- وضعیت تحصیلات گردشگران
135	- وضعیت شغلی گردشگران
136	- جمع بندی و نتیجه گیری
136	4-1-2- نظر سنجی از گردشگران در خصوص توانمندیهای گردشگری همدان
137	- نحوه انجام مسافرت گردشگران به شهر همدان
138	- چگونگی اسکان گردشگری در شهر همدان
139	- مدت زمان اقامت گردشگران در شهر
140	- میزان مراجعه گردشگران به رستوران و غذاخوری ها در شهر همدان

صفحه	عنوان
141	- نظرسنجی از گردشگران در مورد وضعیت امکانات رفاهی ، اقامتی و پذیرایی
142	- نظرسنجی از گردشگران در خصوص امکانات تفریحی
143	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص وضعیت شهر سازی و معماری شهر همدان
144	- نظر سنجی از گردشگران در ارتباط با چشم انداز کلی و سیمای شهر
145	- نظر سنجی از گردشگران در ارتباط با کیفیت فضای سبز
147	- نظر سنجی از گردشگران در ارتباط با خدمات گردشگری (راهنمای تور یا سایر امکانات برای راهنمایی گردشگران)
148	- نظر سنجی در خصوص امکانات گردشگری (تابلوهای راهنمای گردشگری) در شهر همدان
149	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص برقراری امنیت.
150	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص انگیزه مسافرت به همدان
152	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص مهمترین مشکلات آنها در شهر
153	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص چگونگی آشنایی با امکانات گردشگری در همدان
154	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص کیفیت تبلیغات گردشگری در همدان
155	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص اصلاح بافت قدیمی شهر، به منظور توسعه درآمد گردشگری
156	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص عملکرد شهرداری ها و وضعیت معابر شهری
158	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص دسترسی به داروخانه ها، سرویس های بهداشتی و تمیزی و بهداشت شهر
160	- نظر سنجی از گردشگران در خصوص دسترسی به پمپ بنزین، تعمیرگاه خودرو و پارکینگ عمومی
161	جمع بندی از نتایج نظرسنجی گردشگران در خصوص توانمندیهای گردشگری شهر همدان
162	جمع بندی نهایی از نظر سنجی گردشگران
163	2-4- ارزیابی و نظرسنجی از شهروندان (جامعه میزبان) در خصوص امکانات، محدودیتها و توسعه گردشگری در همدان
163	- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر تخریب مناظر و چشم اندازهای شهر، بواسطه افزایش تولید زباله در شهر
165	- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش درآمد و ایجاد شکاف طبقاتی
167	- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش قیمت زمین و تغییر کاربری های کشاورزی
169	- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر تغییر آداب و رسوم و ایجاد مشکلات فرهنگی برای نوجوانان و جوانان

صفحه	عنوان
171	جمع بندی نهایی از نظر سنجی شهروندان (جامعه میزبان)
172	جمع بندی و نتیجه گیری کلان از نظرسنجی های گردشگران و جامعه میزبان در خصوص توسعه گردشگری
فصل پنجم: ارزیابی فرضیات تحقیق، نتیجه گیری و پیشنهادات	
178	مقدمه
179	5-1- استاندارد سازی سوالات
180	5-2- آزمون فرضیه ها
180	5-2-1- فرضیه 1
183	5-2-2- فرضیه 2
186	5-2-3- فرضیه 3
188	جمع بندی و نتیجه گیری
189	راهکارها و پیشنهادات
191	منابع و مأخذ
	پیوست ها و ضمائم

فهرست جداول

صفحه	عنوان
28	جدول 1-1- سه سطح بخش گردشگری و متولیان آن
68	جدول 2-1- سیستم گردشگری
83	جدول 3-1- منابع آب های زیر زمینی و مقدار تخلیه سالانه آن ها
85	جدول 3-2- مساحت جنگل ها و مراتع استان
86	جدول 3-3- مساحت جنگل کاری استان
87	جدول 3-4- ویژگی های جغرافیایی شهرستان همدان سال 1384
87	جدول 3-5- ویژگی های جغرافیایی بخش مرکزی شهرستان همدان
89	جدول 3-6- اوضاع جوی شهر همدان بر حسب ماه 1385
90	جدول 3-7- میزان رطوبت نسبی به درصد در ماه های مختلف سال در شهر همدان
91	جدول 3-8- میزان بارش جوی شهر همدان بر حسب ماه 1385
91	جدول 3-9- تعداد روزهای یخبندان 1385
92	جدول 3-10- حداکثر سرعت وزش باد در ماه های مختلف (متر بر ثانیه)
94	جدول 3-11- میانگین ماهانه تابش در همدان
102	جدول 3-12- جمعیت و متوسط رشد سالانه استان همدان
104	جدول 3-13- میزان جمعیت کشور بر حسب سن و جنس، سال 65
104	جدول 3-14- میزان جمعیت استان بر حسب سن و جنس، سال 65
105	جدول 3-15- میزان جمعیت کشور بر حسب سن و جنس، سال 85
105	جدول 3-16- میزان جمعیت استان بر حسب سن و جنس، سال 85
108	جدول 3-17- گزیده شاخص جمعیت بخش مرکزی شهرستان همدان، تفکیک شهری و روستایی
111	جدول 3-18- مهاجران وارد شده
113	جدول 3-19- شاخص های عمده نیروی کار استان همدان در جمعیت 10 ساله و بیشتر
114	جدول 3-20- توزیع جنس جمعیت 10 ساله و بیشتر استان بر حسب وضع فعالیت و جنس
115	جدول 3-21- جمعیت های فعال 10 ساله و بیکار در بخش مرکزی شهرستان همدان
115	جدول 3-22- بهره برداری کشاورزی بر حسب نوع فعالیت
117	جدول 3-23- مشخصات عمومی معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت در استان
118	جدول 3-24- تعداد معادن فعال شهرستان همدان
124	جدول 3-25- کاربری اراضی شهر همدان وضع موجود سال 65
125	جدول 3-26- کاربری اراضی شهر همدان وضع موجود سال 85
127	جدول 3-27- جمعیت باسوادان 6 ساله و بیشتر شهرستان همدان بر حسب جنس و سن
128	جدول 3-28- جمعیت باسوادان 6 ساله و بیشتر شهرستان همدان بر حسب روستایی و شهری

صفحه	عنوان
132	جدول 4-1- وضعیت سنی گردشگران
134	جدول 4-2- میزان تحصیلات گردشگران
135	جدول 4-3- وضعیت شغل گردشگران
137	جدول 4-4- نحوه انجام مسافرت گردشگران به شهر همدان
138	جدول 4-5- نحوه اسکان گردشگران در شهر همدان
139	جدول 4-6- مدت زمان اقامت گردشگران در شهر همدان
140	جدول 4-7- میزان مراجعه گردشگران به رستوران و غذاخوری ها در شهر همدان
141	جدول 4-8- نظرسنجی از گردشگران در مورد وضعیت امکانات رفاهی، اقامتی و پذیرایی
142	جدول 4-9- نظرسنجی از گردشگران در مورد فضاها و امکانات تفریحی
143	جدول 4-10- نظرسنجی از گردشگران در مورد وضعیت شهرسازی و معماری در شهر همدان
144	جدول 4-11- نظرسنجی از گردشگران در مورد چشم انداز کلی و سیمای شهر
145	جدول 4-12- نظرسنجی از گردشگران در مورد کیفیت فضای سبز
147	جدول 4-13- نظرسنجی از گردشگران در ارتباط با خدمات گردشگری
148	جدول 4-14- نظرسنجی از گردشگران در مورد امکانات گردشگری
149	جدول 4-15- نظرسنجی از گردشگران در خصوص برقراری امنیت در شهر
150	جدول 4-16- نظرسنجی از گردشگران در خصوص مسافرت به همدان
151	جدول 4-17- نظرسنجی از گردشگران در ارتباط با مهمترین مشکلات آنان
153	جدول 4-18- نظرسنجی از گردشگران در خصوص چگونگی آشنایی با امکانات گردشگری در همدان
154	جدول 4-19- نظرسنجی از گردشگران در خصوص کیفیت تبلیغات گردشگری در همدان
155	جدول 4-20- آیا با این گفته موافق هستید که « نباید به خاطر سودآوری بیشتر، بافت کهن شهر را به هم زد»
156	جدول 4-21- نظر گردشگران در خصوص عملکرد شهرداری ها و وضعیت معابر شهری
158	جدول 4-22- نظر گردشگران در خصوص دسترسی به داروخانه ها، سرویس بهداشتی و تمیزی شهر
160	جدول 4-23- نظر گردشگران در خصوص دسترسی به پمپ بنزین، تعمیرگاه و پارکینگ
163	جدول 4-24- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری و تخریب مناظر و چشم اندازهای شهر بواسطه افزایش میزان زباله در شهر
165	جدول 4-25- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش درآمد و ایجاد شکاف طبقاتی
167	جدول 4-26- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش قیمت زمین و تغییر کاربرهای کشاورزی

صفحه	عنوان
169	جدول 4-27- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری تغییر آداب و رسوم و ایجاد مشکلات فرهنگی برای نوجوانان و جوانان
172	جدول 4-28- در مجموع شهر همدان چگونه بوده است؟
173	جدول 4-29- برخورد مردم در همدان
174	جدول 4-30- میزان رضایتمندی شما از بازدید شهر همدان
175	جدول 4-31- رضایت مردم از توسعه گردشگری و افزایش میزان گردشگر
181	جدول 5-1- شاخص های پراکندگی فرضیه اول
181	جدول 5-2- آماره های فرضیه اول
181	جدول 5-3- آزمون t یک نمونه ای فرضیه اول
184	جدول 5-4- شاخص های پراکندگی فرضیه دوم
184	جدول 5-5- آماره های فرضیه دوم
184	جدول 5-6- آزمون t یک نمونه ای فرضیه دوم
187	جدول 5-7- جدول شاخص های پراکندگی فرضیه سوم
187	جدول 5-8- آماره های فرضیه سوم
187	جدول 5-9- آزمون t یک نمونه ای فرضیه سوم

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
132	نمودار 4-1- وضعیت سنی گردشگران
134	نمودار 4-2- میزان تحصیلات گردشگران
135	نمودار 4-3- وضعیت شغل گردشگران
137	نمودار 4-4- نحوه انجام مسافرت گردشگران به شهر همدان
138	نمودار 4-5- نحوه اسکان گردشگران در شهر همدان
139	نمودار 4-6- مدت زمان اقامت گردشگران در شهر همدان
140	نمودار 4-7- میزان مراجعه گردشگران به رستوران و غذاخوری ها در شهر همدان
141	نمودار 4-8- نظرسنجی از گردشگران در مورد وضعیت امکانات رفاهی، اقامتی و پذیرایی
142	نمودار 4-9- نظرسنجی از گردشگران در مورد فضاها و امکانات تفریحی
143	نمودار 4-10- نظرسنجی از گردشگران در مورد وضعیت شهرسازی و معماری در شهر همدان
144	نمودار 4-11- نظرسنجی از گردشگران در مورد چشم انداز کلی و سیمای شهر
145	نمودار 4-12- نظرسنجی از گردشگران در مورد کیفیت فضای سبز
146	نمودار 4-13- نظرسنجی از گردشگران در ارتباط با خدمات گردشگری
148	نمودار 4-14- نظرسنجی از گردشگران در مورد امکانات گردشگری
149	نمودار 4-15- نظرسنجی از گردشگران در خصوص برقراری امنیت در شهر
150	نمودار 4-16- نظرسنجی از گردشگران در خصوص مسافرت به همدان
151	نمودار 4-17- نظرسنجی از گردشگران در ارتباط با مهمترین مشکلات آنان
153	نمودار 4-18- نظرسنجی از گردشگران در خصوص چگونگی آشنایی با امکانات گردشگری در همدان
154	نمودار 4-19- نظرسنجی از گردشگران در خصوص کیفیت تبلیغات گردشگری در همدان
155	نمودار 4-20- آیا با این گفته موافق هستید که « نباید به خاطر سودآوری بیشتر، بافت کهن شهر را به هم زد »
156	نمودار 4-21- نظر گردشگران در خصوص عملکرد شهرداری ها و وضعیت معابر شهری
158	نمودار 4-22- نظر گردشگران در خصوص دسترسی به داروخانه ها، سرویس بهداشتی و تمیزی شهر

صفحه	عنوان
160	نمودار 4-23- نظر گردشگران در خصوص دسترسی به پمپ بنزین، تعمیرگاه و پارکینگ
163	نمودار 4-24- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری و تخریب مناظر و چشم اندازهای شهر بواسطه افزایش میزان زباله در شهر
165	نمودار 4-25- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش درآمد و ایجاد شکاف طبقاتی
167	نمودار 4-26- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش قیمت زمین و تغییر کاربریهای کشاورزی
169	نمودار 4-27- نظرسنجی از شهروندان در خصوص تأثیر توسعه گردشگری تغییر آداب و رسوم و ایجاد مشکلات فرهنگی برای نوجوانان و جوانان
172	نمودار 4-28- در مجموع شهر همدان چگونه بوده است؟
173	نمودار 4-29- برخورد مردم در همدان
174	نمودار 4-30- میزان رضایتمندی شما از بازدید شهر همدان
175	نمودار 4-31- رضایت مردم از توسعه گردشگری و افزایش میزان گردشگر
180	نمودار 5-1- کاربریهای مربوط به فرضیه اول
183	نمودار 5-2- کاربریهای مربوط به فرضیه دوم
186	نمودار 5-3- کاربریهای مربوط به فرضیه سوم

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
79	نقشه 3-1- نقشه موقعیت جغرافیایی شهرستان همدان
81	نقشه 3-2- نقشه ناهمواری های استان همدان
84	نقشه 3-3- نقشه منابع آب استان همدان
96	نقشه 3-4- نقشه پوشش گیاهی شهرستان همدان
109	نقشه 3-5- نقشه تراکم جمعیت استان همدان
119	نقشه 3-6- نقشه معادن استان همدان
126	نقشه 3-7- نقشه کاربری اراضی شهر همدان

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه:

صنعت گردشگری امروزه یکی از فعالترین حوزه های اقتصادی است. این صنعت بنا به خصلت عملکردی خویش باعث تغییر و تحول وسیع در عرصه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی می گردد و برای کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای تک محصولی یکی از راهکارهای ایجاد اشتغال و زمینه ای مساعد جهت تخفیف بیکاری و چالش های اجتماعی ناشی از شکاف طبقاتی است.

صنعت گردشگری غول عظیمی است که روز به روز بزرگ و بزرگ تر می شود. شرکت ها و سازمان های گسترده و بی شماری با هزاران هزار پرسنل متخصص دست اندرکار این صنعت هستند و هر روز چرخه های تازه ای بر ساز و کار بنیادین این صنعت افزوده می شود. این صنعت در جهان بیش از 80 میلیون نفر را به طور مستقیم و بیش از 150 میلیون نفر را به طور غیر مستقیم در استخدام دارد. درآمد حاصله از این صنعت 11 تا 12 درصد مواد خام جهانی است. در سال 2010 تعداد گردشگران به یک میلیارد نفر خواهد رسید و تنها درآمد حاصل از گذران تعطیلات گردشگران 5/1 تریلیون دلار خواهد بود رقمی شگفت انگیز و افسانه ای.

چنین رشد پرسرعتی نیازمند برنامه ریزیهای نو در عرضه جاذبه های گردشگری است. بدین ترتیب در روند کنونی توسعه صنعت گردشگری روشهای صنعتی و قدیمی بکار گرفته شده کارآیی خود را به تدریج از دست می دهند و در این عرصه موفقیت از آن کسی است که روشهای نو برای استفاده از جاذبه ها را ارائه نماید.

مقایسه تطبیقی صنعت گردشگری ایران با کشورهای پیشرفته در این صنعت گویای عدم توسعه یافتگی ما در این حوزه مهم اقتصادی است.

در این پژوهش کوشش شده است با استفاده از اسناد و شواهد، کتابها و طرح های پژوهشی اهمیت و نقش صنعت گردشگری در نیل به توسعه پایدار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد بررسی قرار گیرد.

1-1- بیان مسأله:

شور و شوق دیدن، شناختن تازه ها، تلطیف روح و روان، دانستن و آموختن و سرانجام گذراندن مفید اوقات فراغت می تواند از انگیزه های سفر باشد و این همه را دستمایه حرکت قرار دادن، حرکت به جلو، تحول و بهتر شدن می تواند دستاورد هنر باشد. اما مقصود سفری است که کور نباشد هدف و جهت داشته باشد و با برنامه همراه باشد و این ها مسؤلیتهای مشترک مسافران و کارگزاران سفر است و هم گردشگران و هم دولت‌ها و نهادها و مؤسسات گردشگری و همه ی دست اندرکاران امر گردشگری ارزش سفر را عمیقاً باید بشناسند و راه دستیابی به این منظور را هموار سازند. نباید در پوسته ی ظاهری و مادی گردشگری ماند. باید آن را محملی برای پالایش روان انسانها ارزیابی کرد. هدف از سفر شناخت تاریخ میراث های فرهنگی، هنری و طبیعت و تبادلات فرهنگی و اقتصادی است. ژرفای تاریخی فرهنگ و تمدن و همراه شدن آن با جاذبه های متعدد طبیعی، کشورمان را به یکی از قطبهای جذب گردشگر در جهان مبدل کرده است و این امر ثابت می کند که با برنامه ریزی دقیق تر و حساب شده تر می توان به گسترش امکانات و در نتیجه جذب بیشتر گردشگران دست یافت.

به طور کلی گردشگری در کشور تقریباً عقب مانده و علیرغم تمام پیشرفت های انجام شده در سالهای اخیر متأسفانه هنوز سهم ایران از این بازار پر رونق جهانی حدود یک در هزار است. نکته مهم در این بحث نقش حکومت و چگونگی اثرات اقتصادی مثبت صنعت گردشگری است. مسلماً همه بر این موضوع واقفند که برای توسعه صنعت گردشگری به عنوان محوری مهم جهت دستیابی به توسعه اقتصادی در هر کشور، ایجاد زیر ساختهای مناسب این صنعت ضرورتی انکارناپذیر است. زیرا تأمین این مهم سبب ایجاد اشتغال و به دنبال آن جذب گردشگر و ایجاد درآمد می شود که مهمترین هدف در توسعه این صنعت به شمار می آید.

چهره ی ظاهری شهر، حتی شهرهای به ظاهر گردشگری برای یک گردشگر خارجی عجیب است. آسفالتهای ناهموار، چاله چوله های وسط خیابان و پیاده روها، عدم رعایت نظافت در شهر، رودخانه ها و اماکن طبیعی که به عنوان اکوتوریسم شناخته می شوند، سرویسهای بهداشتی نامناسب و کثیف در مکانهای تاریخی و دیدنی، کمی رستورانها و هتلها و البته پائین بودن کیفیت امکانات آنها و بسیاری از موارد دیگر همه از مواردی است که شاید به نظر مهم نیایند اما در جذب گردشگر بسیار مهم هستند. زیرا همیشه اولین برخورد و موردی که توجه یک گردشگر را به خود جلب می کند ظواهر، زیبایی و نظم است.